

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ร้านยาเป็นหน่วยงานหนึ่งของระบบสุขภาพที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่กระจายยาเท่านั้นแต่ยังมีบทบาทสำคัญเปรียบเสมือนเป็น " ที่พึ่งด้านสุขภาพของชุมชน " เป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชนในการใช้บริการเมื่อมีอาการหรือเจ็บป่วยเบื้องต้น (Common illness) นอกเหนือจากการจำหน่ายยา ร้านยายังเป็นแหล่งที่สามารถให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพตนเอง ตลอดจนการนำเสนอและส่งต่อไปยังแพทย์ที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม (กักดี . 2549)

บทบาทของเภสัชกรชุมชนในอดีตเภสัชกรจะมุ่งเน้นด้านความรู้เรื่องตัวผลิตภัณฑ์เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยจะเน้นการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ถ้าเภสัชกรชุมชนสามารถให้บริการทางเภสัชกรรมแก่ผู้รับบริการได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ผลประโยชน์สูงสุดจะเกิดแก่ผู้รับบริการที่มารับบริการ ดังนั้นเพื่อประเมินงานเภสัชกรรมปฏิบัติที่มีในร้านยาในปัจจุบัน จะมีประสิทธิภาพเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนางานด้านเภสัชกรรมปฏิบัติในประเทศไทยได้อย่างไร

มีการทบทวนงานวิจัย (reviews) เกี่ยวกับร้านยาที่มีเป้าหมายเฉพาะในแต่ละงาน เช่น การทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับเภสัชกรและสิทธิในใบสั่งยา (Emmertson et al. 2005) กิจกรรมที่จัดขึ้นในร้านยา ความสัมพันธ์ระหว่างเภสัชกรและผู้ป่วย (Craft and McBride. 1998; Guirguis and Chewing. 2005; Shah and Chewing. 2006) และการให้การแทรกแซง (intervention) ของเภสัชกร และมีการศึกษาทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบ (systematic review) ในร้านยาเป็นด้านๆ เช่น ด้านผลจากการเพิ่มความร่วมมือการให้ยา (Van Wijk et al. 2005) ด้านการเลิกสูบบุหรี่ (Sinclair. 2004) และด้านผลการตอบรับกิจกรรมทางเภสัชกรรมชุมชน (Blenkinsopp et al. 2003) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบในทุกด้าน แต่ทำในระดับชาติเช่น ในประเทศแคนาดา (Sokar-todd and Einarson, 2003) และประเทศสเปน (Andrés Iglesias, 2007) และในประเทศไทยได้มีการทบทวนงานวิจัย 1 เรื่องที่เป็นการทบทวนอย่างเป็นระบบในงานเภสัชกรรมชุมชนแต่จำกัดเฉพาะในแหล่งข้อมูลจากบทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ (ปิยะวัฒน์, 2553)

อย่างไรก็ตามอาจยังมีส่วนรายงานการวิจัยที่ได้รับทุนนาร่องในประเทศไทยที่ยังไม่ได้ถูกรวบรวมและวิเคราะห์สถานะ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทราบกรอบวิจัยของงานเภสัชกรรมชุมชนร้านยาในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลมาใช้ในการเรียนรู้และพัฒนารูปแบบงานเภสัชกรรมปฏิบัติในร้านยาในประเทศไทยต่อไป

1.2 คำถามงานวิจัย

1.2.1 งานวิจัยด้านเภสัชกรรมชุมชนในประเทศไทยมีรูปแบบการศึกษาและผลลัพธ์อย่างไรบ้าง

1.2.2 กิจกรรมด้านเภสัชกรรมชุมชนในประเทศไทยใดเหมาะสมที่จะใช้ในการพัฒนางานเภสัชกรรมชุมชนในร้านยาในประเทศไทย

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อรวบรวมงานวิจัยด้านเภสัชกรรมชุมชนที่เป็นทุกรูปแบบที่ในร้านยาของประเทศไทยอย่างเป็นระบบ

1.3.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อประมวลงานวิจัยด้านเภสัชกรรมปฏิบัติทุกรูปแบบที่ทำในร้านยาของประเทศไทย
- 2) เพื่อเปรียบเทียบสถานภาพและคุณค่าของงานเภสัชกรรมชุมชนในประเทศไทยและในต่างประเทศ
- 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบงานเภสัชกรรมชุมชนในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยได้จากการสืบค้นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ Pubmed ศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ฐานข้อมูลงานวิจัยไทยฉบับเต็ม (ThaiLIS) ฐานข้อมูลงานวิจัยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์และดัชนีวารสารภาษาไทยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalinet) ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMU e - thesis) ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์คณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล (e - thesis) ฐานข้อมูลสำนักการเรียนรู้คุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (PSU e - thesis) ฐานข้อมูลการสืบค้นดัชนีวารสารมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ออนไลน์หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร (Thesis online) ฐานข้อมูลการสืบค้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร (NU library search) ฐานข้อมูลสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (OPAC) ฐานข้อมูลสืบค้นห้องสมุดมหาวิทยาลัย

มหาสารคาม (Web OPAC) โดยจำกัดเฉพาะงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและอังกฤษ เท่านั้น ตั้งแต่ 1 มกราคม 2531 – 31 ตุลาคม 2552 และงานวิจัยมีการอธิบายรูปแบบกิจกรรมเภสัชกรรมชุมชนในสถานที่วิจัย (setting) คือ ร้านยาหรือสถานปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 มีรายงานวิจัยด้านเภสัชกรรมชุมชนในร้านยาที่ผ่านการทบทวนอย่างเป็น
- 1.5.2 ระบบ เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารเภสัชกรรมในประเทศไทย
- 1.5.3 ทราบทิศทางการบริหารเภสัชกรรมในประเทศไทย
- 1.5.4 ทราบลักษณะทั่วไปของด้านเภสัชกรรมชุมชนในร้านยาในประเทศไทย

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 การทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบ (systematic review) หมายถึง วิธีการอย่างเป็นขั้นตอนจำกัดอคติ และเป็นระบบในการสืบค้นข้อมูลหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่ ประเมินคุณภาพและสังเคราะห์เป็นข้อมูลใหม่เพื่อตอบคำถามเฉพาะเรื่อง

1.6.2 เภสัชกรรมชุมชน (community pharmacy) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับร้านยาที่เภสัชกรจัดขึ้นเพื่อให้บริการแก่ผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งนี้ขอบข่ายนั้นครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การมีส่วนร่วมในการจัดการสภาวะของโรค การให้ข้อเสนอแนะทางคลินิก (อาทิ การปฏิเสธไม่จ่ายยาที่ไม่เหมาะสม การให้คำแนะนำในการเปลี่ยนหรือเพิ่มยาในแผนการดูแลด้านเภสัชกรรมบำบัด หรือการปรับขนาดยาให้เหมาะสม) การพัฒนากิจกรรมทางวิชาชีพ การบริหารเภสัชกรรม ทักษะการสื่อสาร การดูแลผู้ป่วย การป้องกันการใช้ยาในทางที่ผิด การป้องกันหรือลดความเสี่ยงของเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์เช่น การเกิดอันตรกิริยาของยากับยา หรืออาหาร การพัฒนาและการประเมินค่าของยา รวมทั้งการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องด้านเภสัชกรรมบำบัด รวมถึงกิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาพโดยเภสัชกรที่ทำการศึกษานในผู้มารับบริการที่ร้านยา

1.6.3 เภสัชกรชุมชน (community pharmacist) ในงานวิจัยนี้หมายถึง เภสัชกรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการหรือบริหารเภสัชกรรมที่ร้านยา หรือเภสัชกรที่เป็นเจ้าของกิจการร้านยา

1.6.4 งานวิจัยในประเทศไทย ครอบคลุมถึง งานวิจัยแบบ primary research ที่ได้รับการตีพิมพ์ หรือมีเล่มรายงานที่อ้างอิงได้ งานวิจัยที่อยู่ในหลักสูตรเภสัชศาสตร์บัณฑิตที่มีหน่วยกิตอย่างน้อย 3 หน่วยกิต และวิทยานิพนธ์ ที่ดำเนินการศึกษาในประเทศไทย ที่อยู่ในรูปแบบการเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ที่สามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลวิจัยอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์ และดัชนีวารสาร

1.6.5 งานวิจัยเชิงทดลอง (experimental study) หมายถึง งานวิจัยที่มีรูปแบบเป็นเชิงทดลองที่มีรูปแบบดังนี้

- 1) ทดลองคลาสสิก (classical or full experimental design : pretest – posttest control group design)
- 2) แบบการทดลองก่อนและหลังโดยมีกลุ่มควบคุมสองกลุ่ม (before – after experimental with two control groups)
- 3) แบบทดลองก่อนหลังโดยไม่มีกลุ่มควบคุม (before – after experimental with no control group)
- 4) แบบทดลองที่วัดหลังโดยมีกลุ่มควบคุมหนึ่งกลุ่ม (after only experimental with one control group)